

BIBLIOTECA
NAȚIONALĂ DE ȘTIINȚE ȘI ARTĂ

Mic tratat de decreștere senină

SERGE LATOUCHE

SERGE LATOUCHE

Mic tratat de decreștere
seninã

Traducere din limba francezã de
Bogdan Ghiu

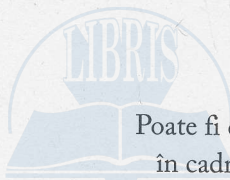

Editura Seneca Lucius Annaeus

Cuprins

Despre colecția „NOI“	9
Cuvânt-înainte	11
Introducere	13
I. Teritoriul decreșterii	17
Un OZN în microcosmosul politicianist	19
Ce este decreșterea?	21
O luptă de cuvinte și de idei	23
Cele două surse ale decreșterii	27
Adicția față de creștere	31
Alga verde și melcul	37
O amprentă ecologică nesustenabilă	40
O falsă soluție: reducerea populației	43
Corupția politică proprie creșterii	48
II. Decreșterea: o utopie concretă	51
Revoluția decreșterii	53
Cercul virtuos al decreșterii senine	55
Decreșterea ca proiect local	69
A reduce să însemne oare a retrograda?	80
Provocarea decreșterii pentru Sud	87
Este decreșterea reformistă sau revoluționară?	98
III. Decreșterea: un program politic	101
Un program electoral	104
Muncă pentru toți într-o societate a decreșterii	114
A ieși din societatea travaistă prin decreștere	120

Poate fi decreșterea soluționată în cadrul capitalismului?	130
Decreșterea e de dreapta sau de stânga?	135
Este nevoie de un partid al decreșterii?	138
Concluzie	141
Este decreșterea un umanism?	143
Bibliografie	155

I

TERITORIUL DECREȘTERII

Un OZN în microcosmosul politicianist

În doar câteva luni, tema decreșterii s-a bucurat de un succes politic și mediatic ieșit din comun. Multă vreme tabu, ea a devenit un obiect de dezbatere, la Verzi*, bineînțeles, în sânul sindicatului Confédération Paysanne** (ceea ce nu e de mirare), sau în acela al mișcării zise altermondialiste***, și chiar în rândurile unui public mai larg. Decreșterea s-a invitat singură în campania electorală națională italiană cu ocazia alegerilor din 2006****, apoi în dezbateră publică franceză din 2007*****.

Ea se află, de asemenea, în inima contestației, din ce în ce mai aprinsă la nivel regional și local, care se face auzită împotriva „marilor proiecte“ [de infrastructură]. În Italia, rezistențele se înmulțesc: în Val di Susa, împotriva TGV-ului Lyon-Torino

PAOLO
CACCIARI,
Pensare la
decreșcita,
Cantieri Carta/
Intra Moenia,
2006

MAURIZIO
PALLANTE,
La Decrescita
felice,
Editori Riuniti,
Roma, 2005

* *Vert contact*, nr. 709, apr. 2004, „La Décroissance pourquoi?”

** *Campagnes solidaires*, publicație lunară a sindicatului Confédération Paysanne, nr. 182, feb. 2004, „Objectif décroissance: la croissance en question”

*** *Politis*, dosar dedicat decreșterii, 11 dec. 2003

**** Preluată de „Verdi“, obiect de fricțiuni între Rifondazione și celelalte partide din coaliția anti-Berlusconi. Paolo Cacciari a fost ales primar al Veneției pe lista partidului Rifondazione, după publicarea unei pledoarii în favoarea decreșterii. Maurizio Pallante, autorul manifestului, este consilier al noului ministru Verde al Mediului.

***** Purtate mai explicit de către Yves Cochet, de la Verzi, și ceva mai puțin explicit de către José Bové. Toți candidații la președinție au fost însă chestionați în această privință.

și a tunelului lui monstruos, împotriva megapodului din strâmtoarea Messina, împotriva proiectului MOSE din laguna Veneției, împotriva incineratoarelor (la Trento și în alte locuri), împotriva centralei electrice pe cărbune din Civitavecchia etc. În Franța, opoziția față de „marile“ proiecte, față de centralele termice pe cărbune, de proiectul ITER (International Thermonuclear Experimental Reactor), față de marile infrastructuri de transport întâmpină mai multe dificultăți în a se coordona și a se dezvolta, din cauza centralizării franceze și a puterii administrative, dar lucrurile încep și aici să se miște*.

SIMON
CHARBONEAU,
*Résister à la
croissance
des grandes
infrastructures
de transports,*
2009

În multe locuri, în Franța și în Italia, și recent în Belgia și Spania, grupuri pro-decreștere se constituie spontan, organizează marșuri și creează rețele. Demersul decreșterii inspiră, de altfel, comportamente individuale și colective. Să amintim, de pildă, mișcarea Cambiaresti, care își propune să promoveze un „bilanț al justiției“, adică o amprentă ecologică echitabilă (1 300 de familii doar în regiunea venetă), eco-satele, așa-numitele AMAP – *Associations pour le maintien d'une agriculture paysanne* (Asociații pentru menținerea unei agriculturi țărănești) în Franța, GAS (Grupul Cumpărătorilor Solidari) în Italia, adepții simplității voluntare** etc. Apariția acestei mișcări, adevărat „OZN“ în microcosmosul politicianist, a pus media pe foc. Ziare, radiouri și chiar televiziuni

HERVÉ-RENÉ
MARTIN,
*Éloge de la
simplicité
volontaire,*
Flammarion,
Paris, 2007

* Simon Charbonneau, *Résister à la croissance...* și Jean Monestier (*Entropia*, nr. 2) și „La Grande Illusion des aéroports régionaux“, *Fil du Conflent*, nr. 14, Atelier de la Chouette, Prades, apr.-mai 2007

** Hervé-René Martin, *Éloge de la simplicité volontaire*. De asemenea, Serge Latouche, *Le Pari de la...*, *op. cit.*, pp. 101-111

au intrat în joc. Dacă unele au depus un efort serios de informare*, multe s-au poziționat *pro* sau *contra* fără a-și da prea mare bătaie de cap, cel mai adesea deformând rarele analize disponibile. Ce se află în spatele acestui „nou concept“ de decreștere? Poate fi el resorbit în dezvoltarea durabilă? De unde provine? De ce ar fi necesar? Acestea sunt întrebările care revin cel mai des.

Ce este decreșterea?

Decreșterea este un slogan politic cu implicații teoretice, un „cuvânt-obuz“, cum spune Paul Ariès, care urmărește să distrugă limba de lemn a drogaților productivismului. Opusul unei idei perverse neproducând neapărat o idee virtuoaasă, nu este vorba de a preconiza decreșterea de dragul decreșterii, ceea ce ar fi absurd; până la urmă, ar fi la fel de absurd cu a propovădui creșterea de dragul creșterii... Cuvântul de ordine pe care îl reprezintă decreșterea are mai ales scopul de a marca cu putere abandonarea obiectivului creșterii fără limite, obiectiv al cărui motor nu este decât urmărirea profitului de către deținătorii capitalului, cu consecințe dezastruoase pentru mediu, deci pentru umanitate. Nu numai că societatea este redusă la a nu mai fi decât instrumentul sau mijlocul mecanicii productive, dar omul însuși tinde să devină

PAUL ARIÈS,
Décroissance
ou barbarie,
Golias,
Lyon, 2005

*De exemplu, publicațiile periodice: *Politis*, *Carta*, *Le Monde diplomatique* și ziarul *La Décroissance*, omologul său italian *La Decrescita* și revista *Entropia*, deja menționată.

FRANÇOIS
FLAHAUT,
Le Paradoxe
de Robinson,
Mille et
une nuits,
Paris, 2005

deșeu al unui sistem care urmărește să-l facă să devină inutil și să se lipsească de el*.

Decreșterea, pentru noi, nu este o creștere negativă, expresie oximoronică și absurdă care nu face decât să traducă dominația pe care o exercită imaginarul creșterii**. Știm că simpla încetinire a creșterii produce haos în societățile noastre, face să crească rata șomajului și determină abandonarea programelor sociale, educaționale, culturale și private la mediu care asigură un minimum indispensabil de calitate a vieții. Ne putem imagina ce dezastru ar produce o rată negativă a creșterii! Așa cum nimic nu poate fi mai rău decât o societate travaistă fără muncă, nimic nu poate fi mai rău decât o societate a creșterii în care creșterea să se lase așteptată. Tocmai un astfel de regres social și civilizațional este ceea ce ne pândește dacă nu ne schimbăm obiectivul. Din toate aceste motive, decreșterea nu poate fi concepută decât într-o „societate a decreșterii“, adică în cadrul unui sistem bazat pe o altă logică. Alternativa este, într-adevăr: decreștere sau barbarie!

Într-un mod pe deplin riguros, la nivel teoretic mai nimerit ar fi să vorbim de „a-creștere“, așa cum se vorbește de *a*-teism, decât de *de*-creștere. Căci cu adevărat este vorba de a ajunge să abandonăm o credință sau o religie, aceea a economiei, a progresului și a dezvoltării, de a respinge cultul irațional și aproape idolatru al creșterii de dragul creșterii.

* „Idea potrivit căreia creșterea economică constituie un scop în sine implică faptul că societatea este un mijloc“, François Flahaut, p. 16.

** Ceea ce ar însemna, literal: „a înainta retrăgându-ne“.